

Ήθελα να πετάξω σαν πεταλούδα

Οι αναμνήσεις ενός παιδιού από το Ολοκαύτωμα

Ήθελα να πετάξω σαν πεταλούδα

Οι αναμνήσεις ενός παιδιού από το Ολοκαύτωμα

Μετάφραση στα Ελληνικά: Καλλέ Στέλλα

Επιμέλεια κειμένου: Μαρία Ματθαίου

Generously supported by

The Conference on Jewish Material
Claims Against Germany

ADELSON FAMILY FOUNDATION

ICHCIC
Humanitarian Fund

Dedicated To: Yurek Minc, Treblinka, 1942

with love by his mother Halina Ruth

Αφιερωμένο σε: Γιούρεκ Μινκ, Τρεμπλίνκα 1942

με αγάπη από τη μητέρα του Χαλίνα Ρουθ

Consultants | Rami Bar-Giyora, Carmit Sagie, Shulamit Imber, Avraham Millgram

Special Thanks To | Richelle Budd Caplan, Karen Shawn

Σύμβουλοι | Ραμί Μπαρ-Γκιγιόρα/Κάρμιτ Σάγκιε/Σουλάμιτ Ιμπερ/Αβραάμ Μίλγκραμ

Ειδικές ευχαριστίες | Ρισέλ Μπουντκαπλάν, Κάρεν Σουάν

2015 Israel

2015 Ισραήλ

© All rights reserved. No part of this publication may be introduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without prior written permission from the publisher.

© Τα πνευματικά δικαιώματα είναι κατοχυρωμένα. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε μέσο ή τρόπο αντιγραφή, φωτοανατύπωση, αναπαραγωγή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Yad Vashem | The International School For Holocaust Studies

The Holocaust Heroes' and Martyrs' Remembrance Authority

Yad Vashem | Διεθνής Σχολή για την Εκπαίδευση του Ολοκαυτώματος

Αρχή για τη Μνήμη των Ηρώων και των Μαρτύρων του Ολοκαυτώματος

Το όνομά μου είναι Χάννα. Στην περιοχή όπου μεγάλωσα στην Πολωνία, όλοι με φώναζαν «Χανέσκα».

Γεννήθηκα το 1935 στη Μπιάλα Ράφσκα, μια πόλη όπου πολλές γενιές Εβραίων και Πολωνών είχαν ζήσει και είχαν εργαστεί μαζί. Η γιαγιά μου ζούσε στο κέντρο της πόλης δίπλα στην αγορά και όλα τα ξαδέρφια μου ζούσαν στην εβραϊκή συνοικία εκεί κοντά. Οι γονείς μου, Χέρσελ και Ζιζέλ Χέρσκοβιτς κι εγώ ζούσαμε σε έναν πολυσύχναστο δρόμο στη Μπιάλα Ράφσκα, απέναντι από μια άλλη εβραϊκή οικογένεια.

Οι Πολωνοί γείτονες, Μαρίσα, Γιάνεκ και Μπάσα, ήταν οι καλύτεροί μου φίλοι. Μου άρεσε να παίζω κρυφτό μαζί τους στον κήπο πίσω από το σπίτι μας, όπου βρίσκαμε υπέροχες κρυψώνες στα δέντρα και στους θάμνους. Μου άρεσε να παρακολουθώ διάφορα είδη εντόμων την ώρα που κουβαλούσαν μικρά κομμάτια τροφής στις μυστικές φωλιές τους. Μερικές φορές, ακριβώς στη μέση του κρυφτού, σταματούσα για να παρατηρήσω κάποιο έντομο, το έβαζα πάνω στην κοιλιά μου για να το μελετήσω καλύτερα, μέχρι που άκουγα τους φίλους μου να με φωνάζουν να συνεχίσουμε το παιχνίδι μας.

Στην άκρη της Μπιάλα Ράφσκα υπήρχε ένα ρέμα. Το καλοκαίρι που το νερό πάγωνε, μας άρεσε να τρέχουμε και να γλιστράμε στον ολισθηρό πάγο. Την άνοιξη, όταν ο πάγος έλιωνε φτιάχναμε χάρτινα караβάκια και τα ρίχναμε μέσα στο νερό, κυνηγώντας τα κατά μήκος της όχθης μέχρι να εξαφανιστούν από τα μάτια μας.

Ήμουν πάντα ευτυχισμένη, χαμογελαστή και πολύ αγαπητή. Όσοι με ήξεραν σταματούσαν πάντα για να με ρωτήσουν τι κάνω, να χαϊδέψουν τις μπούκλες μου ή να τσιμπήσουν τα μάγουλά μου. Μου άρεσε να τραγουδάω και να απαγγέλω Πολωνικά ποιήματα. Όταν οι γονείς με πήγαιναν για επίσκεψη σε φίλους ή συγγενείς, η μητέρα μου πάντα ζητούσε να τραγουδήσω ή να πω μια ιστορία μπροστά σε όλους. Μερικές φορές δεν είχα διάθεση και το μόνο που ήθελα ήταν να συνεχίσω να παίζω με τα υπόλοιπα παιδιά έξω. Μετά άρχισαν να συμβαίνουν γεγονότα που με έκαναν να ξεχάσω όλα τα τραγούδια, τα ποιήματα και τα παιχνίδια που κάποτε ήξερα τόσο καλά. Ξέσπασε ένας φοβερός πόλεμος.

Η υπέροχη παιδική μου ηλικία έληξε ξαφνικά. Η ζωή μου επρόκειτο να αλλάξει για πάντα.

Μπιάλα Ράφσκα

Ήμουν τεσσάρων ετών όταν ξέσπασε ο πόλεμος το Σεπτέμβριο του 1939. Οι Γερμανοί στρατιώτες με γκρι στολές έφτασαν στην πόλη μας. Το πρώτο πράγμα που έκαναν ήταν να επιβάλλουν απαγόρευση κυκλοφορίας. Από τις οχτώ το απόγευμα και μετά απαγορευόταν για οποιονδήποτε να βγει από το σπίτι του. Όποιοι συλλαμβάνονταν μετά τις οχτώ έξω, τιμωρούνταν. Μια μέρα, είδα τη μητέρα μου να ράβει υφασμάτινα κίτρινα αστέρια στο παλτό του πατέρα μου και στο δικό της.

«Μητέρα, τι ράβεις;» τη ρώτησα.

«Είναι ένα κίτρινο αστέρι που πρέπει να βρίσκεται στα ρούχα μας κάθε φορά που φεύγουμε από το σπίτι», απάντησε.

«Όλοι πρέπει να το κάνουν αυτό;», ρώτησα.

«Μόνο οι Εβραίοι», απάντησε.

«Γιατί;»

«Γιατί αυτό μας ανάγκασαν να κάνουμε οι Γερμανοί στρατιώτες».

«Μα γιατί;»

«Για να ξέρουν ποιοι είναι οι Εβραίοι», είπε η Μητέρα ανυπόμονα.

«Μα γιατί είναι σημαντικό να ξέρουν ποιος είναι Εβραίος;»

«ΔΕΝ ΞΕΡΩ. Αυτό διέταξαν και αυτό κάνουμε».

Θυμωμένα, συνέχισε να ράβει το αστέρι στο παλτό του πατέρα.

Κοίταξα επίμονα τη Μητέρα. Έσφιγγε τα χείλη της καθώς τα δάχτυλα της έραβαν γρήγορα, νευρικά...

«Μητέρα, να φέρω κι εγώ το παλτό μου;», ρώτησα.

«ΟΧΙ! ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΔΕΝ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ!» Και η βελόνα κύλησε γύρω από το κίτρινο αστέρι με έναν τρελό ρυθμό.

Εκείνο το απόγευμα το μαύρο παλτό της μητέρας και το γκρι παλτό του πατέρα κρέμονταν στον καλόγερο δίπλα στην εξώπορτα. Πάνω τους υπήρχαν κίτρινα αστέρια, μπροστά και πίσω.

Μητέρα

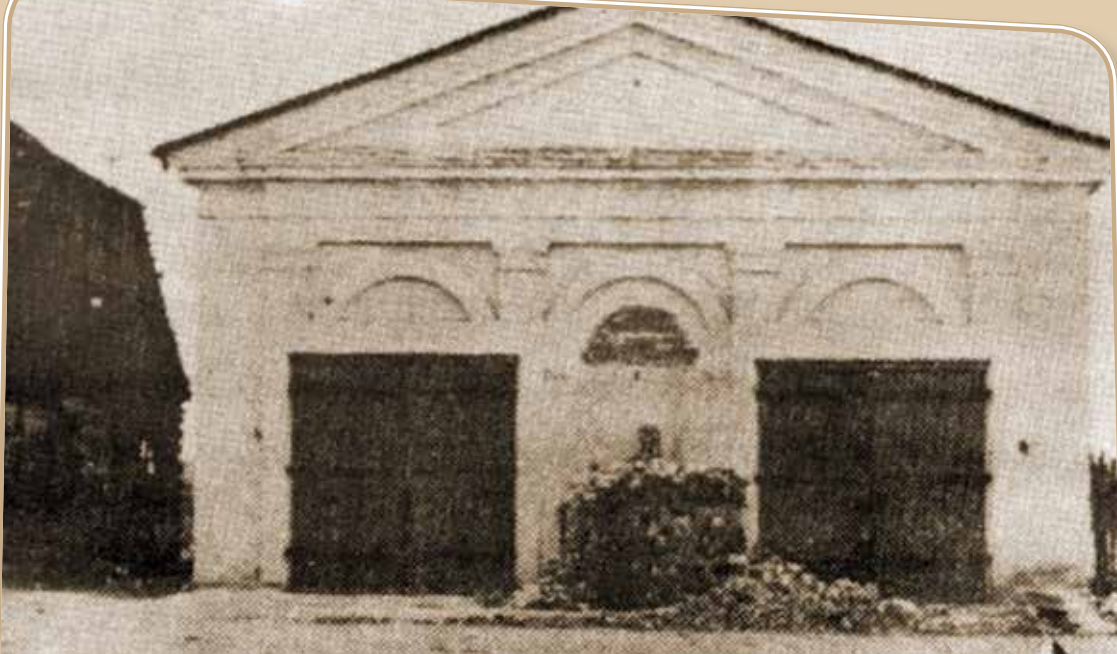

Οι Γερμανοί διέταξαν τους Εβραίους να μετακομίσουν σε μια συγκεκριμένη συνοικία σε κάθε πόλη. Η εβραϊκή συνοικία ονομαζόταν γκέτο. Η γιαγιά και οι θείες μου, όπως επίσης και η ξαδέρφη μου Χέννα, ζούσαν μαζί με τους υπόλοιπους Εβραίους στο γκέτο της Μπιάλα Ράφσκα. Απαγορευόταν στους Εβραίους να αφήσουν το γκέτο και να ασκούν τις δουλειές τους στην αγορά. Ωστόσο, επειδή η μητέρα μου ήταν εξαιρετική modίστρα, της επέτρεψαν να συνεχίσει να δουλεύει. Έραβε φορέματα και ταγέρ για όλες τις γυναίκες στην πόλη και επίσης επιδιόρθωνε τα ρούχα των Γερμανών στρατιωτών καλύτερα από τον καθένα. Η καημένη η μητέρα μου περνούσε σχεδόν όλη την ημέρα ράβοντας. Όταν μια πελάτισσα ερχόταν να δοκιμάσει ένα φόρεμα που αυτή είχε ράψει, καθόμουν σε μια μικρή καρέκλα στη γωνία του

δωματίου και παρακολουθούσα. Το έβρισκα διασκεδαστικό να παρακολουθώ μια γυναίκα να δοκιμάζει το φόρεμά της κοιτάζοντας τον εαυτό της στο μεγάλο καθρέφτη από μπροστά, από πίσω κι από τις δύο πλευρές, πάνω και κάτω, καθώς η Μητέρα έτρεχε γύρω της επιδιορθώνοντας και προσαρμόζοντάς το. Ως πληρωμή η Μητέρα έπαιρνε ζάχαρη και φαγητά. Στον πατέρα επιτράπηκε επίσης να συνεχίσει τις επιχειρηματικές του συναλλαγές. Κάθε πρωί πήγαινε στο γκέτο. Συχνά

πήγαινα μαζί του. Ο πατέρας πήγαινε σε ένα από τα σπίτια και καθόταν πίσω από ένα μικρό τραπέζι κι εγώ καθόμουν δίπλα του σε μια καρέκλα. Ένας - ένας οι Εβραίοι έρχονταν μέσα περιμένοντας υπομονετικά στη σειρά. Ένας κρατούσε ένα ασημένιο αντικείμενο αντίκα, ο άλλος ένα πολύτιμο κομμάτι κοσμήματος, ένας άλλος ένα πολύτιμο χαλί. Είχαν ένα κοινό αίτημα: να πουλήσει ο Πατέρας το αντικείμενο έξω από το γκέτο. Ως πληρωμή έφερνε πίσω στους Εβραίους του γκέτο λίγη τροφή - πολύ λίγη μόνο. Οι Εβραίοι αναγκάζονταν να πάρουν οτιδήποτε τους έδιναν προκειμένου να πουλήσουν τα πράγματά τους. Κανείς δεν ήταν πρόθυμος να πληρώσει την πραγματική τους αξία. Ήξεραν ότι οι Εβραίοι ήταν απελπισμένοι. Κάθε απόγευμα η Μητέρα έκανε ένα Διάλειμμα από το ράψιμο της για να φτιάξει μια μεγάλη κατσαρόλα «σούπα». Έβαζε λαχανικά και λίγα κομμάτια λίπος στο νερό και η σούπα σιγόβραζε στη μεγάλη σόμπα στην κουζίνα. Καθόμουν σε μια καρέκλα μπροστά στη σόμπα και ανακάτευα το ζωμό με μια μεγάλη ξύλινη κουτάλα, έτσι ώστε το λίπος να διαλύεται ομαλά και να αναμειγνύεται με τα λαχανικά και τα καρυκεύματα. Μετά από λίγο η Μητέρα θα ρωτούσε, «Χανέσκα, πώς είναι η γεύση;». Έπαιρνα λίγη σούπα στο κουτάλι και το έφερνα κοντά στο στόμα μου για να τη φουσήξω και τη δοκιμάσω. Μόλις ήταν έτοιμη η Μητέρα έβαζε την κατσαρόλα σε ένα καροτσάκι και το κυλούσε ως το γκέτο. Εκεί έδινε σούπα στους Εβραίους που λιμοκτονούσαν.

Συναγωγή στη Μπιάλα Ράφσκα

Τη νύχτα του Γιομ Κιπούρ (Ημέρα της Εξιλέωσης) πήγα με τον πατέρα μου στη συναγωγή του γκέτο. Ο Πατέρας έβαλε τα γιορτινά του ρούχα. Στο πέτο του σακακιού του ήταν το κίτρινο αστέρι και κάτω από το μπράτσο του είχε ένα τάλις (ένα λευκό σάλι για προσευχή). Εγώ φόρεσα ένα λευκό φόρεμα με ένα λουλουδένιο ποδόγυρο και γυαλιστερά λευκά παπούτσια. Παιδιά, ντυμένα στα λευκά, έπαιζαν στο γρασίδι μπροστά από τη συναγωγή. Όλα φαινόταν τόσο καθαρά και τακτοποιημένα.

Ο πατέρας με άφησε στην είσοδο της συναγωγής και πήγε μέσα. Έμεινα δίπλα στη μεγάλη πόρτα κοιτώντας μέσα. Μέσα υπήρχαν τεράστιες κολώνες βαμμένες γαλάζιες, στηρίζοντας την ψηλή, λευκή μεγάλη οροφή. Γύρω από κάθε κολώνα υπήρχαν επτάφωτες λυχνίες, έχοντας η κάθε μια αρκετά λαμπερά κεριά ώστε να φωτίσουν όλο το δωμάτιο. Ολόκληρη η συναγωγή ήταν

γεμάτη φως. Μπροστά στα μακριά ξύλινα παγκάκια στέκονταν όρθιοι εκατοντάδες άντρες, ο καθένας τυλιγμένος με το λευκό σάλι, που προσεύχονταν. Υπήρχε μια αίσθηση αγιότητας στην ατμόσφαιρα. Άκουγα τις εβραϊκές προσευχές και τα τραγούδια. Δεν καταλάβαινα εβραϊκά, αλλά ήξερα ότι ήταν η γλώσσα μου, η αρχαία γλώσσα του εβραϊκού λαού. Μετά από λίγο πήγα γύρω από το μπροστινό μέρος της συναγωγής, όπου τα υπόλοιπα παιδιά με κάλεσαν να παίξω μαζί τους, ήσυχα, για να μην ενοχλήσουμε τους ανθρώπους που προσεύχονταν.

Λίγες εβδομάδες αργότερα ξέσπασε μια μεγάλη πυρκαγιά με υψηλές, δυνατές φλόγες.

«Μητέρα, τι καίγεται;»

Η μητέρα με κράτησε κοντά της και ψιθύρισε «Η συναγωγή. Την καίνε οι Γερμανοί.»

«Γιατί, Μητέρα;»

Με αγκάλιασε και δεν απάντησε.

Ακόμα και σήμερα θυμάμαι τόσο παραστατικά την σκηνή με όλους εκείνους τους άντρες που στέκονταν στη συναγωγή, για το Γιομ Κιπούρ, τυλιγμένοι στα λευκά σάλια της προσευχής και προσεύχονταν. Στη φαντασία μου η εικόνα αυτή αναμειγνύεται πάντα με τη μεγάλη φωτιά στην άδεια συναγωγή, καθώς οι φλόγες ανέβαιναν ψηλά.

Τον Σεπτέμβριο του 1941, ήμουν 6 χρονών. Οι Γερμανοί ήταν ακόμη στη Μπιάλα Ράφσκα. Την πρώτη μέρα που θα άνοιγαν τα σχολεία, η Μαρίσα, η καλύτερή μου φίλη, με προσκάλεσε να πάω μαζί της στο σχολείο. Συναντηθήκαμε το πρωί και περπατήσαμε μαζί με πολλά άλλα παιδιά. Φτάσαμε στις μεγάλες, ψηλές πύλες. Ο φύλακας του σχολείου καθόταν πλάι στην πύλη. Τον ήξερα. Έμενε κοντά στο σπίτι μας. Σε κάθε παιδί έλεγε «καλημέρα» και «καλή επιτυχία στα μαθήματα σου.»

Η Μαρίσα πέρασε την πύλη και εγώ την ακολουθούσα, την ώρα που την χαιρετούσε ο φύλακας.

«Πού πας;», με ρώτησε.

«Στο σχολείο, στην Α΄ Δημοτικού», είπα περήφανα και συνέχισα να περπατάω.

Ο φύλακας μου έκλεισε το δρόμο μου. «Όχι, όχι εσύ.»

«Μα είμαι κιόλας έξι χρονών – στα αλήθεια είμαι!»

«Είσαι Εβραία», είπε. «Οι Εβραίοι δεν έχουν δικαίωμα να μαθαίνουν. Κανένας Εβραίος στο σχολείο μας. Πήγαινε σπίτι!»

Κοίταξα τριγύρω. Η Μαρίσα και τα άλλα παιδιά στέκονταν

εκεί και άκουγαν. Χτύπησε το κουδούνι του σχολείου. Η

Μαρίσα με τα άλλα παιδιά έτρεξαν στο κτίριο. Έστριψα και απομακρύνθηκα. Στάθηκα έξω στο δρόμο και προσπάθησα να κοιτάξω πάνω απ' το φράχτη του σχολείου. Παρακολουθούσα τη Μαρίσα. Μπήκε στο σχολικό κτίριο και εξαφανίστηκε.

Δεν έκλαψα. Σκέφτηκα: είμαι Εβραία. Δεν υπάρχει θέση για μένα. Στάθηκα εκεί μέχρι που δεν στεκόταν κανείς έξω από το σχολείο. Μόνο εγώ. Η νέα σχολική χρονιά είχε αρχίσει. Αλλά όχι για μένα.

Πήγα σπίτι. Η μητέρα με περίμενε με ένα μεγάλο χαμόγελο και με ρώτησε, «Χανέσκα, που ήσουν;»

«Πουθενά συγκεκριμένα, πήγα μόνο μια βόλτα», απάντησα.

«Έλα», είπε η Μητέρα. «Η νέα σχολική χρονιά έχει αρχίσει. Τα βιβλία σου σε περιμένουν.»

Με πήγε μέσα στο δωμάτιο. Εκεί στεκόταν ο Πατέρας. Στο τραπέζι βρισκόταν μια στοίβα με βιβλία και τετράδια. Μου χαμογέλασε και μου έσφιξε το χέρι. «Συγχαρητήρια, Χανέσκα. Σήμερα αρχίζεις την πρώτη μέρα στο ‘Σχολείο Μας’. Καλή επιτυχία!»

Ο πατέρας μου και η μητέρα μου ήταν οι πρώτοι δάσκαλοι στο «Σχολείο Μας». Μου έμαθαν να διαβάζω και να γράφω και έτσι, απέκτησα κι εγώ σχολείο.

Ενα απόγευμα οι Γερμανοί στρατιώτες διέταξαν όλους τους Εβραίους να πάρουν μερικά ρούχα και λίγο φαγητό και να πάνε στο κτίριο του σχολείου στην πόλη. Αυτή τη φορά δεν υπήρχαν εξαιρέσεις. Η μητέρα ετοίμασε δυο βαλίτσες με ρούχα και φαγητό και ενωθήκαμε με τους υπόλοιπους Εβραίους που ήρθαν από το γκέτο.

Περιμέναμε μέσα στις αίθουσες. Ένας Γερμανός στρατιώτης ερχόταν κάθε ώρα και διάβαζε μια λίστα με ονόματα και οι Εβραίοι έβγαιναν έξω και ανέβαιναν σε ιπήλατες¹ που τις οδηγούσαν Πολωνοί συγχωριανοί μας. Ξέραμε τους περισσότερους από αυτούς. Τις καλές μέρες πριν από τον πόλεμο έφερναν φρούτα και λαχανικά στην αγορά.

Περιμέναμε να φωνάξουν τα ονόματά μας. Στεκόμουν πλάι στο παράθυρο και κοιτούσα. Είδα έναν από τους γείτονες της γιαγιάς μου να πηγαίνει στον οδηγό και να τον ρωτάει «Που πηγαίνουμε;»

«Ανατολικά», ήταν η απάντηση.

Ο Γερμανός στρατιώτης φώναξε τα ονόματα της γιαγιάς μου, της θείας μου και της ξαδέρφης μου Χέννα. Ο πατέρας και μου η μητέρα μου τους αποχαιρέτισαν με λυγμούς. Κι εγώ τους αγκάλιασα και τους αποχαιρέτησα φιλώντας τους, αλλά δεν έκλαιγα. Είχα ακούσει τον οδηγό να λέει «Ανατολικά». Ο θεός μου Γιάκοβ είχε μετακομίσει στην Παλαιστίνη πριν ξεσπάσει ο πόλεμος κι έτσι νόμισα ότι θα μετέφεραν τη γιαγιά μου και τους συγγενείς μου στη Γη του Ισραήλ.

Η γιαγιά, οι θείες μου και η ξαδέρφη μου Χέννα ανέβηκαν στην άμαξα. Κάθισαν κάτω, δεν μπορούσα να τις δω πια. Το μόνο

1 Άμαξες που σέρνουν άλογα

που μπορούσα να δω ήταν τις μεγάλες ρόδες της άμαξας και τα πόδια του αλόγου που πατούσαν στο έδαφος ανυπόμονα. Μετά ήρθε το πρωί. Ο Γερμανός στρατιώτης διάβασε την τελευταία λίστα. Δεν φώναξε τα ονόματά μας. Η εντολή δόθηκε και τα άλογα ξεκίνησαν. Όταν η Μητέρα συνειδητοποίησε ότι θα μέναμε πίσω, πήρε όλα τα πακέτα με το φαγητό που είχε ετοιμάσει και έτρεξε πίσω από την άμαξα όπου καθόταν η Γιαγιά και τα πέταξε μέσα. Συνέχισε να τρέχει πίσω από το βαγόνι ώσπου αυτό χάθηκε από τα μάτια της. Δεν απελαθήκαμε, γιατί οι Γερμανοί ήθελαν τη Μητέρα να συνεχίσει να ράβει ρούχα γι' αυτούς και γιατί κανείς άλλος δεν έραβε καλύτερα από αυτή. Δεν υπήρχε καλύτερη μοδίστρα πουθενά.

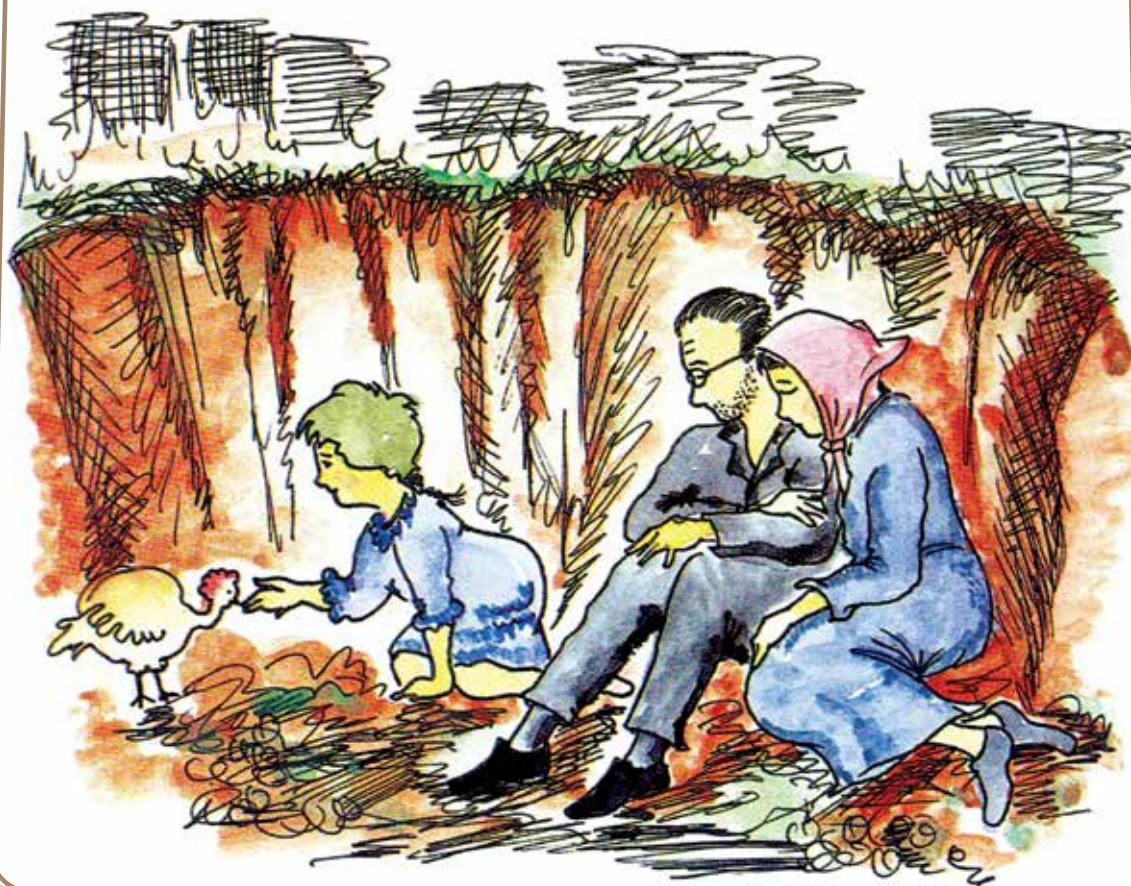
Οι άμαξες δεν πήγαν ανατολικά στη Γη του Ισραήλ όπως είχα σκεφτεί. Αντιθέτως πήγαν στην Ανατολική Πολωνία. Μετά το τέλος του πολέμου μάθαμε ότι οι άμαξες είχαν μεταφέρει τους Εβραίους σε μια πόλη που ονομαζόταν Τομασόβ. Εκεί όλοι οι Εβραίοι είχαν επιβιβαστεί σε τρένα που τους πήγαν απευθείας στην Τρεμπλίνκα. Στην Τρεμπλίνκα οι Γερμανοί σκότωσαν όλους τους Εβραίους από την πόλη μου, τη μικρή Μπιάλα Ράφσκα, καθώς και τη Γιαγιά μου, τις θείες μου και την ξαδέρφη μου Χέννα.

Τους μόνους Εβραίους που άφησαν οι Γερμανοί στην πόλη μου ήταν αυτούς που χρειάζονταν, όπως ο τσαγκάρης και ο υαλουργός. Στο γκέτο υπήρχαν πια μόνο άδεια σπίτια. Διέρρηξαν τα μαγαζιά στο γκέτο και έκλεψαν και το παραμικρό που είχε απομείνει. Διέρρηξαν το στούντιο του φωτογράφου. Οι φωτογραφίες των Εβραίων και των παιδιών τους που παλιά έμεναν εκεί και τώρα είχαν φύγει, σκορπίστηκαν στον αέρα.

Η μητέρα μου έραψε ένα καινούριο φόρεμα. Ήταν απόγευμα όταν με σήκωσε πάνω στο τραπέζι για να κάνει την τελική προσαρμογή. Το φόρεμα ήταν φτιαγμένο από μπλε βελούδινο ύφασμα με ένα μεγάλο λευκό γιακά και πολλές πιέτες. Ήμουν τόσο ευτυχισμένη. Στριφογύριζα γρήγορα πάνω στο τραπέζι, ενώ το φόρεμα αιωρούνταν πάνω και κάτω γύρω μου. Η μητέρα είπε «Πρόσεχε, αλλιώς θα πέσεις». Αλλά συνέχιζα να πετάω σαν πεταλούδα.

Ο πατέρας ήρθε στο σπίτι. Ήρθε προς το μέρος μου και με πήρε από το τραπέζι. Δεν κοίταξε καν το καινούριο μου φόρεμα. «Πρέπει να φύγουμε», είπε. «Συνάντησα τον πατέρα της Μαρίσα και μου είπε ότι απόψε θα απελάσουν όλους τους εναπομείναντες Εβραίους στην πόλη.» Δεν υπήρχε χρόνος για ερωτήσεις. Φύγαμε από το σπίτι και τρέξαμε βαθιά μέσα στο δάσος. Φτάσαμε σε μια αγροικία. Πήγαμε στο χοιροστάσιο και κρυφτήκαμε κάτω από ένα σωρό σανού. Το πρωί η Πολωνή ιδιοκτήτρια του σπιτιού ήρθε και μας έδωσε μια στρόγγυλη φρατζόλα ψωμί και λίγο λουκάνικο. Ήταν φίλη της Μοσάλκοβα, της γειτόνισσάς μας, που την είχε πείσει να μας κρύψει στο χοιροστάσιο, αρκεί να μπορούσαμε να πληρώσουμε. Κατά τη διάρκεια της ημέρας καθόμασταν στο χοιροστάσιο. Το μυρίζω ακόμη και τώρα. Άκουγα τους κόκορες να λαλούν στη βεράντα, το κλαψούρισμα του αλόγου δίπλα στο σπίτι και το θρόισμα των φύλλων.

Ήταν η αρχή του χειμώνα. Ένας κρύος αέρας φύσηξε μέσα από τα δέντρα στο δάσος. Κοίταξα τα μικρά γουρουνάκια να κουλουριάζονται στην κοιλιά της μητέρας τους και είπα στον εαυτό μου «Νιώθω κι εγώ ζεστασιά, γιατί είμαι εδώ με τη μητέρα μου και τον πατέρα μου». Πήρα ένα μικρό γουρουνάκι στην αγκαλιά μου, το χάιδεψα και έπαιξα με τη μικρή στρογγυλή του μύτη.

Δεν ξέρω πόσες μέρες κρυβόμασταν όταν η ιδιοκτήτρια του σπιτιού όρμησε μέσα ένα πρωί. «Γερμανοί στρατιώτες κυνηγούν Εβραίους στο δάσος. Φοβάμαι. Τι θα μου κάνουν αν σας πιάσουν εδώ στην περιουσία μου;»

«Μην ανησυχείς», είπε ο πατέρας μου, «Θα κρυφτούμε πολύ καλά στο λάκκο.»

«Αυτό δεν είναι αρκετό», φώναξε η γυναίκα. «Το κορίτσι θα φοβηθεί και θα κλαίει. Οι στρατιώτες θα σας βρουν κι αυτό θα είναι το τέλος μου. Ξέρετε ποια είναι η τιμωρία γι' αυτούς που κρύβουν Εβραίους.»

Για μια στιγμή επικράτησε βουβαμάρα. Ήμασταν όλοι ήσυχοι ακόμη και τα γουρούνια. Ακόμη και τα κλαδιά των δέντρων ήταν ακίνητα σαν να καταλάβαιναν τον κίνδυνο.

«Το βρήκα», είπε η γυναίκα. «Θα βάλουμε το κορίτσι σε ένα σακί πατάτες. Ο γιος μου Σάσα θα κουβαλήσει το τσουβάλι στο δρόμο σαν να επρόκειτο για πραγματικό σακί με πατάτες και εσείς οι δύο θα κρυφτείτε στο λάκκο. Θα καλύψω το λάκκο με πολύ σανό και σκουπίδια. Ελπίζω ότι αυτή η άσχημη μυρωδιά θα διώξει τους Γερμανούς μακριά.»

Φορούσα ακόμη το καινούριο μου φόρεμα, που δεν φαινόταν πια τόσο καινούριο, όταν μπήκα στο σακί με τις πατάτες. Ήταν ένα μεγάλο σακί φτιαγμένο από σκληρή καφέ λινάτσα. Η μυρωδιά του σάκου μου θύμιζε τη μυρωδιά από τις σαπισμένες πατάτες στο χοιροστάσιο. Δίπλωσα το σώμα μου μέσα στο σακί και έλεγα συνεχώς στο εαυτό μου «Είμαι πατάτα, είμαι πατάτα. Δεν μου επιτρέπεται να κουνηθώ. Οι πατάτες δεν κινούνται. Αν έρθουν οι Γερμανοί, δεν μπορώ να τσιρίξω. Οι πατάτες είναι ήσυχες.»

Ο γιος με κουβαλούσε στην πλάτη του μέχρι που ήρθε η μητέρα του και είπε ότι οι Γερμανοί είχαν φύγει από το δάσος κι ότι δεν υπήρχε πλέον κίνδυνος. Οι Γερμανοί δεν μας βρήκαν. Πήγα πίσω στους γονείς μου στο χοιροστάσιο. Το μόνο που ήθελα ήταν να πετάξω σαν πεταλούδα.

Οι Γερμανοί στρατιώτες συνέχισαν να ψάχνουν για Εβραίους στο δάσος. Η Πολωνή γυναίκα που μας έκρυβε στο χοιροστάσιο φοβήθηκε ότι θα μας έβρισκαν κι ότι θα την τιμωρούσαν. Η τιμωρία αν έκρυβες Εβραίο ήταν ο θάνατος. Είπε στους γονείς μου ότι έπρεπε να βρουν ένα άλλο μέρος να κρυφτούμε. Ο πατέρας μου της ζήτησε να επικοινωνήσει με την Μοσάλκοβα, τη γειτόνισσά μας στην πόλη, για να μας βρει ένα καινούριο μέρος να κρυφτούμε. Λίγες μέρες αργότερα ακούσαμε βήματα κοντά στο χοιροστάσιο. Τρομαγμένοι, κρυφτήκαμε στο λάκκο. Ο πατέρας μας σκέπασε με σανό. Άνοιξε η πόρτα. «Ζισέλ, Χένσελ.» Ήταν η φωνή της Μοσάλκοβα. Τι ανακούφιση! Κάθισε μαζί μας στο χοιροστάσιο και μας είπε ότι μπορούσε να βρει μόνο δύο Πολωνικά διαβατήρια, για μια μητέρα και μια κόρη, με τα λεφτά που της είχε δώσει ο πατέρας.

«Νομίζω ότι η Ζισέλ και η Χανέσκα θα πρέπει να ντυθούν ως μητέρα και κόρη από Πολωνική αγροτική οικογένεια και να πάνε στην αδερφή μου που μένει στη Βαρσοβία». Η Μοσάλκοβα γύρισε προς τη μητέρα μου. «Η αδερφή μου και ο σύζυγός της συμφώνησαν να σας αφήσουν να μείνετε στο σπίτι τους.»

«Πρέπει να μείνουμε μαζί», απάντησε η Μητέρα.

«Αυτό είναι επικίνδυνο», είπε η Μοσάλκοβα. «Αν πιάσουν τον Χέρσελ χωρίς διαβατήριο, θα τον συλλάβουν αμέσως. Ακόμη και οι Πολωνοί δεν βγαίνουν έξω χωρίς διαβατήριο, πόσο μάλλον οι Εβραίοι.» «Χέρσελ», είπε η Μητέρα στον Πατέρα, «Δώσε στη Μοσάλκοβα περισσότερα χρήματα και θα σου βρει κι εσένα ένα Πολωνικό διαβατήριο.»

«Ζισέλ, κάνεις λάθος. Ακόμη και με χρήματα είναι δύσκολο να βρεις ένα Πολωνικό διαβατήριο», είπε η Μοσάλκοβα.

«Θα περιμένουμε μέχρι να μπορέσεις να βρεις ένα», είπε η Μητέρα. «Πρέπει να μείνουμε μαζί. Σε παρακαλώ, Μοσάλκοβα,

σε παρακαλώ βρες στον Χέρσελ ένα διαβατήριο», παρακάλεσε. «Υπόσχομαι να κάνω το καλύτερο», είπε η Μοσάλκοβα, καθώς η Μητέρα της έδωσε μια μεγάλη αγκαλιά.

Εκείνη τη νύχτα, πριν πάμε για ύπνο στο χοιροστάσιο, ο Πατέρας είπε «Ζισέλ. Χανέσκα, θέλω να φύγω.»

«Και τι θα κάνεις;» ρώτησε η Μητέρα.

«Θέλω να πάω στο δάσος και να ενωθώ με τους αντάρτες.»

Κοίταξα τον Πατέρα απορημένα. Ποιοι ήταν οι αντάρτες; «Χανέσκα», μου είπε, «στο δάσος υπάρχουν ομάδες Πολωνών και Εβραίων στρατιωτών που πολεμάνε τους Γερμανούς. Έχουν πολύ λίγα όπλα, αλλά χρησιμοποιούν ό,τι μέσο διαθέτουν για να επιτίθενται στις γερμανικές φρουρές, να καταστρέφουν σιδηροδρομικές γραμμές και να σαμποτάρουν τα τρένα που φέρνουν προμήθειες στο γερμανικό στρατό. Θέλω να πάω μαζί τους!»

«Μα είναι επικίνδυνο», είπα.

«Παντού υπάρχει κίνδυνος, μένοντας σε αυτό το δύσσομο χοιροστάσιο είναι επικίνδυνο. Αλλά σου υπόσχομαι, Χανέσκα, θα είμαι πολύ προσεκτικός», είπε ο Πατέρας με ένα μεγάλο χαμόγελο και έκλεισε το μάτι στη Μητέρα.

«Χέρσελ», παρακάλεσε η Μητέρα, «περίμενε μερικές μέρες ακόμη. Ίσως η Μοσάλκοβα καταφέρει να σου βρει διαβατήριο.»

Ο πατέρας απάντησε «Είναι ανώφελο να περιμένω, Ζισέλ. Κάθε μέρα είναι πιο επικίνδυνη από την προηγούμενη. Η ιδιοκτήτρια του σπιτιού έχει χάσει κι αυτή την υπομονή της και θέλει να μας πετάξει έξω. Καλύτερα να χρησιμοποιήσουμε τα χρήματα που έχουμε για να πληρώσουμε την οικογένεια Σκόβρονεκ για να σας κρύψουν στη Βαρσοβία. Όπως και να χει εγώ πήρα την απόφαση μου.

Το πρωί ο Πατέρας ζήτησε από την ιδιοκτήτρια του σπιτιού να

επικοινωνήσει ξανά με την Μοσάλκοβα και της ανακοίνωσε την απόφασή του. Η Μοσάλκοβα του έφερε ρούχα όπως αυτά των αγροτών. Εγώ έβγαλα το βρώμικο καινούριο μου φόρεμα και φόρεσα μια φαρδιά ριγωτή φούστα, ένα μεγάλο πουκάμισο κι ένα μεγάλο μαντήλι στο κεφάλι μου.

Η Μοσάλκοβα έδωσε στη Μητέρα τα διαβατήριά μας και ήμασταν έτοιμες να φύγουμε. Ο Πατέρας με κράτησε σφιχτά και μου ψιθύρισε στο αυτί, «Χανέσκα, όταν τελειώσει ο πόλεμος θα έρθω να σας πάρω και τις δύο» Έκλαψα πικρά, καθώς αφήναμε τον Πατέρα.

Ο γιος της Μοσάλκοβα μας πήγε με ένα κάρο στο σταθμό και από εκεί πήραμε ένα τρένο για τη Βαρσοβία. Τα διαβατήριά μας ελέγχθηκαν χωρίς κανένα πρόβλημα και φτάσαμε με ασφάλεια στο σπίτι των Σκόβρονεκ.

Ήμουν σίγουρη ότι ο Πατέρας είχε βρει το δρόμο του με ασφάλεια στο δάσος. Είχα κάνει λάθος. Μετά μάθαμε ότι ο Πατέρας συνελήφθη στο δάσος και δολοφονήθηκε. Δεν ήρθε ποτέ σε μας στο τέλος του πολέμου, όπως υποσχέθηκε.

Πατέρας

Στην πόλη της Βαρσοβίας κανείς δεν ήξερε ότι η Μητέρα κι εγώ ήμασταν Εβραίες. Μέναμε στην οδό Ζέλζεναχ 64 στον 6ο όροφο, όπου έμενε η οικογένεια Σκόβρονεκ. Ο κύριος Σκόβρονεκ ήταν ηλεκτρολόγος και η κυρία Σκόβρονεκ πουλούσε σαπούνι στην αγορά. Οι δύο κόρες τους, η Χάνκα που ήταν δεκατριών και η Μπάσα, που ήταν δέκα, πήγαιναν στο σχολείο.

Για δύο χρόνια μέيناμε μαζί τους.

Για δύο χρόνια δεν βγήκα από το κτίριο.

Για δύο χρόνια δεν περπάτησα γύρω από το διαμέρισμα.

Για δύο χρόνια δεν πήγα κοντά στο παράθυρο – μπουσουλούσα κάτω από αυτό.

Για δύο χρόνια η Χάνκα και η Μπάσα δεν έφεραν καθόλου φίλους στο σπίτι. Απαγορευόταν αυστηρά να πουν σε οποιονδήποτε ότι ήμασταν στο διαμέρισμα. Ήταν ένα μυστικό που ήταν ζήτημα ζωής και θανάτου. Η Μητέρα ήταν υπεύθυνη για την καθαριότητα του διαμερίσματος. Έφτιαχνε επίσης το σαπούνι που η κυρία Σκόβρονεκ πουλούσε στην αγορά και επιδιόρθωνε όλων τα ρούχα. Το απόγευμα βοηθούσε τα κορίτσια με τα μαθήματά τους. Ήξερα τις απαντήσεις σε πολλές από τις ερωτήσεις που ρωτούσαν τα κορίτσια, αλλά καθόμουν ήσυχη, για να μην τις ενοχλήσω ή τις εκνευρίσω.

Τα πρωινά, μετά που έφευγαν όλοι από το διαμέρισμα, ένιωθα σαν βασίλισσα. Πότιζα τα φυτά που μου είχε δώσει η κυρία Σκόβρονεκ. Διάβαζα τα βιβλία των κοριτσιών και μπουσουλούσα στα χέρια και στα γόνατα κάτω από τα παράθυρα και άκουγα τις φωνές των παιδιών που έπαιζαν στην αυλή. Επίσης ψιθύριζα στη Μητέρα για να μην μας ακούει κανείς.

Καθόμουν πλάι στην πόρτα και άκουγα τα βήματα των ανθρώπων που πήγαιναν πάνω και κάτω στα σκαλοπάτια. Αναγνώριζα τα βήματα των Σκόβρονεκ. Ήξερα την ώρα που θα ερχόντουσαν σπίτι και συνήθιζα να κοιτάζω το στρίψιμο στο πόμολο – το σινιάλο για να ανοίξει η πόρτα. Κανείς από τους Σκόβρονεκ δεν χτυπούσε το κουδούνι ή την πόρτα. Αν κάποιος χτυπούσε την πόρτα ή το κουδούνι ένιωθα ότι είχα αποτύχει, επειδή δεν είχα ακούσει τα βήματα στη σκάλα. Περίμενα, σε υπερένταση και αθόρυβη, μέχρι τα βήματα να απομακρυνθούν.

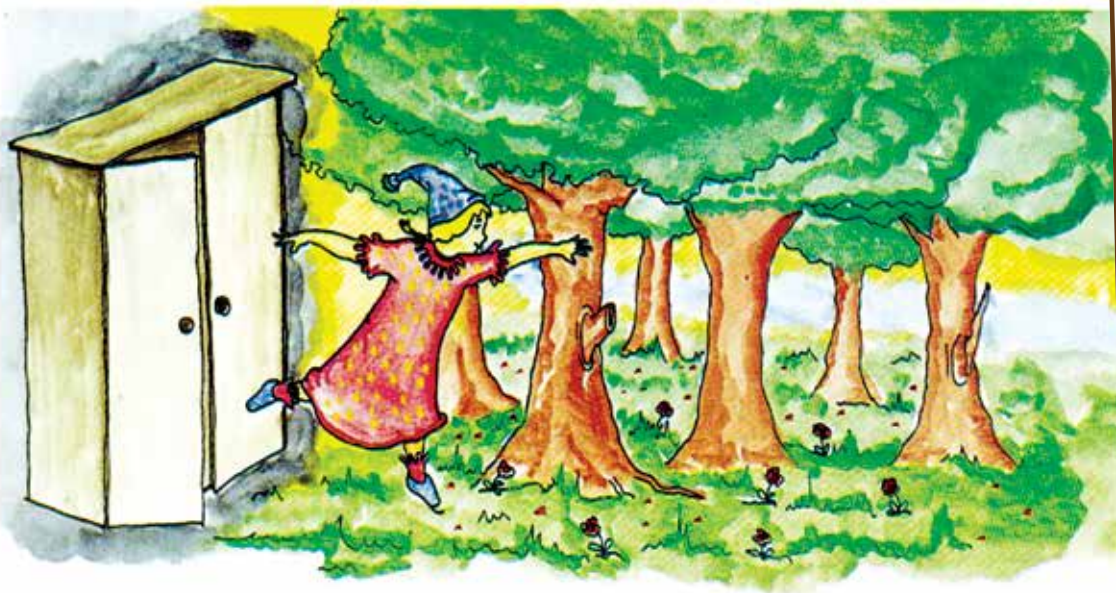
Το διαμέρισμα των Σκόβρονεκ ήταν κοντά στο γκέτο της Βαρσοβίας, όπου οι Εβραίοι είχαν διαταχθεί να ζουν. Ήταν το μεγαλύτερο γκέτο που υπήρχε. Η κυρία Σκόβρονεκ είπε στη Μητέρα ότι υπήρχαν ορισμένοι Εβραίοι που είχαν καταφέρει να ξεφύγουν είχαν ξεφύγει από το γκέτο και είχαν έρθει στην αγορά. Μιλούσαν για συνωστισμό, για πείνα και αρρώστιες. Μας είπαν ότι οι Εβραίοι απομακρύνονταν από το γκέτο με τρένα. Η κυρία Σκόβρονεκ είπε ότι οι άνθρωποι στην αγορά έλεγαν ότι κάτι επρόκειτο να γίνει στο γκέτο. Μια νύχτα, ενώ όλοι κοιμόντουσαν, ακούσαμε τον ήχο των εκρήξεων που προέρχονταν από το γκέτο κι ο ουρανός έγινε κόκκινος. Παρόλα αυτά πήγα να κοιτάξω από το παράθυρο. Η Μητέρα στεκόταν δίπλα μου. Δεν μιλούσαμε, μόνο κλαίγαμε. Ξέραμε ότι οι λίγοι Εβραίοι που είχαν μείνει στο γκέτο μάχονταν τους Γερμανούς με την τελευταία σπιθαμή της αντοχής τους. Οι Εβραίοι δεν είχαν σχεδόν καθόλου όπλα και οι Γερμανοί χρησιμοποιούσαν ντουφέκια και τανκς. Οι Εβραίοι δεν είχαν ελπίδα.

Μια νύχτα ακούστηκε μια σειρήνα αεροπορικής επιδρομής. Οι Γερμανοί βομβάρδιζαν το γκέτο από τον αέρα. Η οικογένεια Σκόβρονεκ και όλοι οι άλλοι ένοικοι του κτιρίου πήγαν κάτω στα καταφύγια. Η Μητέρα κι εγώ μείναμε στη διαμέρισμα. Η Μητέρα ξάπλωσε πάνω μου και μου είπε να μην κοιτάω, αλλά κρυφοκοίταγα έτσι κι αλλιώς. Από το παράθυρο μπορούσα να δω τις βόμβες να πέφτουν. Ήμουν έκπληκτη. Οι βόμβες δεν ήταν στρόγγυλες όπως το φανταζόμουν. Έμοιαζαν με μικρά μπουκάλια. Οι δυο μας μείναμε ξαπλωμένες έτσι μέχρι που σταμάτησε ο βομβαρδισμός.

Λίγες μέρες αργότερα, η κυρία Σκόβρονεκ μας είπε ότι δεν είχε μείνει κανένας Εβραίος στο γκέτο κι ότι είχε τελείως καεί. Είπε ότι οι Πολωνοί στην αγορά μιλούσαν για το πώς είχαν τολμήσει οι Εβραίοι στο γκέτο να ξεσηκωθούν εναντίον των Γερμανών.

Κανείς δεν μπορούσε να ξέρει ότι η Μητέρα κι εγώ κρυβόμασταν στο διαμέρισμα των Σκόβρονεκ. Όταν οι Σκόβρονεκ είχαν επισκέψεις η Μητέρα κι εγώ κρυβόμασταν στην ντουλάπα. Μια φορά που είχαμε έναν απρόσμενο επισκέπτη, η Μητέρα κι εγώ δεν είχαμε καν το χρόνο να φτάσουμε ως την ντουλάπα κι έτσι πηδήξαμε μέσα σε ένα κουτί με κάρβουνα και η κυρία Σκόβρονεκ κάθισε πάνω στο κουτί μέχρι που ο απρόσμενος επισκέπτης έφυγε. Μερικές

φορές, έπρεπε να κρυφτούμε στη ντουλάπα με τα ρούχα για ώρες, χωρίς να κουνιόμαστε, χωρίς τον παραμικρό ήχο. Στην ντουλάπα συνήθιζα να παριστάνω ότι ήμουν ένα μικρό ξωτικό που ζούσε στο δάσος με μπλε κοστούμι κι ένα κόκκινο καπέλο

με μια φούντα. Κι ότι έπινα τη δροσιά από το έδαφος του δάσους, περπατούσα ανάμεσα στα λουλούδια και μάντευα το όνομα του κάθε λουλουδιού από τη μυρωδιά του.

Είχαμε συνεννοηθεί πως αν οι Γερμανοί στρατιώτες έρχονταν να ψάξουν για Εβραίους και έφταναν ως τον τέταρτο όροφο, τότε η μητέρα κι εγώ θα ανεβαίναμε στον έκτο όροφο και θα πηδούσαμε. Έτσι οι Γερμανοί δεν θα μάθαιναν ότι βγήκαμε από το διαμέρισμα των Σκόβρονεκ, ώστε να τους τιμωρήσουν ότι μας έκρυβαν. Μια μέρα, οι Γερμανοί ήρθαν να ψάξουν το κτίριο και σύντομα βρέθηκαν στον τέταρτο όροφο. Η μητέρα πήρε το χέρι μου και ήταν έτοιμη να με πάρει μαζί της στον πέμπτο όροφο, όπως είχαμε υποσχεθεί, όταν την σταμάτησε η Χάνκα Σκόβρονεκ. Πήρε μια μεγάλη σκάλα και μας είπε να ανεβούμε στη στέγη του κτιρίου. Καθήσαμε εκεί, κατατρομαγμένες, για μια ώρα μέχρι που η Χάνκα μας είπε να κατεβούμε. Οι Γερμανοί έφτασαν μέχρι τον πέμπτο όροφο και έφυγαν. Η μητέρα, η Χάνκα κι εγώ χορέψαμε ξέφρενα σε όλο το διαμέρισμα. Ήταν ένας χορός ευτυχίας, ένας χορός νίκης εναντίον των δυνάμεων του κακού.

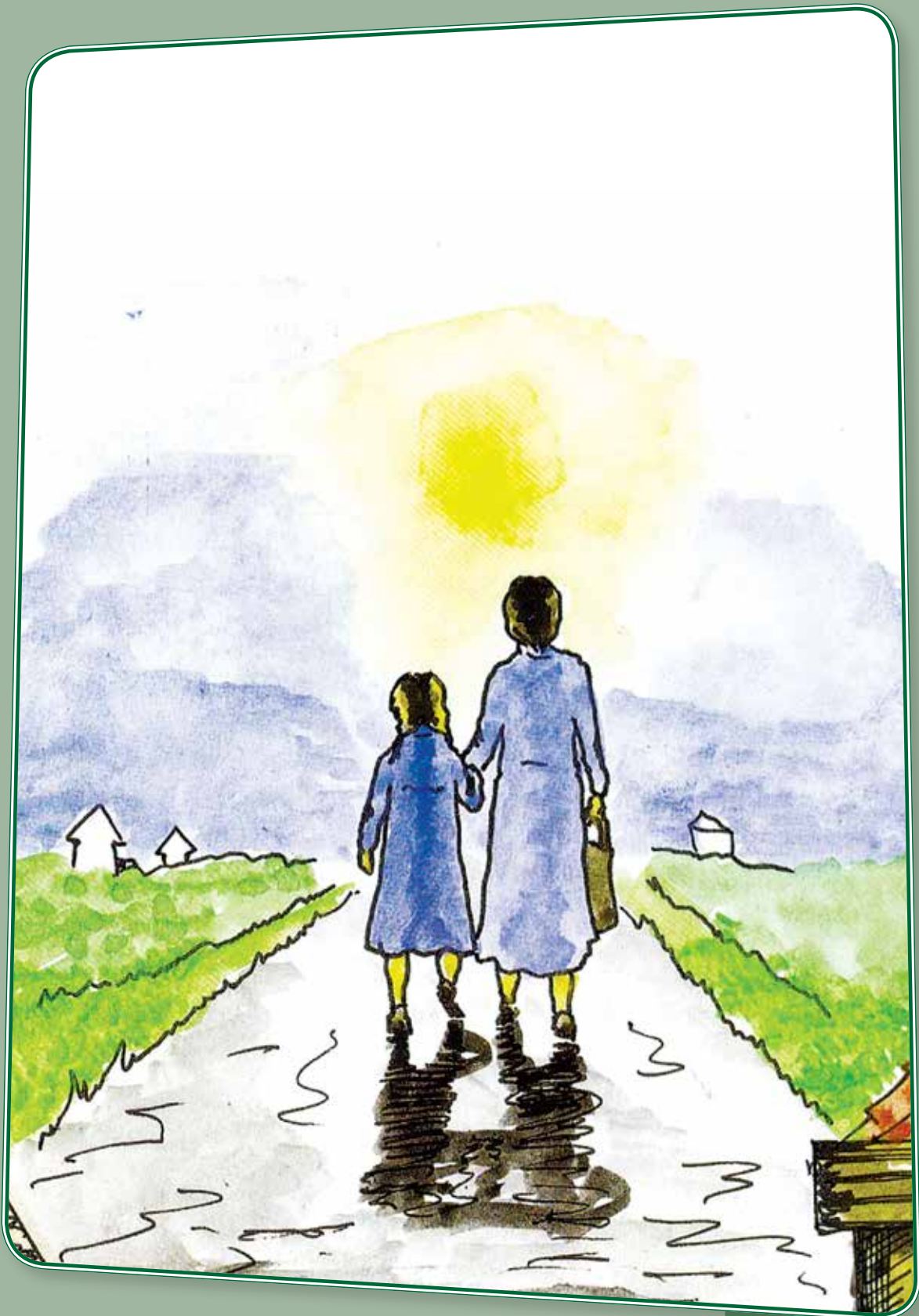
Ἦμουν δέκα χρονών όταν τελείωσε επιτέλους ο πόλεμος. Ἡ μητέρα κι εγώ πήραμε το τρένο για να γυρίσουμε πίσω στο παλιό μας χωριό τη Μπιάλα Ράφσκα, ελπίζοντας απεγνωσμένα να βρούμε τον Πατέρα ή κάποιον άλλον από την οικογένειά μας που είχε επιβιώσει. Ἐνας παλιός μας γείτονας, ένας Πολωνός, επιβιβάστηκε στο τρένο. Νόμιζα ότι θα χαιρόταν που θα μας έβλεπε, αλλά απλώς μας κοίταξε με ανέκφραστο ὕφος.

Περάσαμε μπροστά από το παλιό μας σπίτι στη Μπιάλα Ράφσκα. Κοίταξα μέσα από το παράθυρο. Ὅλα είχαν παραμείνει εκεί σαν να μην είχαμε φύγει ποτέ. Ἀλλά μια Πολωνική οικογένεια καθόταν στο τραπέζι. Δεν ήταν πια δικό μας το σπίτι. Ἦταν σαν να μην είχαμε υπάρξει ποτέ εκεί. Πήγα στο σπίτι της φίλης μου της Μαρίσα, ενώ η Μητέρα πήγε στο σπίτι της κυρίας που μας έκρυβε στο χοιροστάσιο, αναζητώντας νέα για τον Πατέρα. Ἀλλά η Μαρίσα δεν ήταν πια φίλη μου. Πολλά πράγματα είχαν αλλάξει. Πολλά πράγματα είχαν γίνει από τότε που παίζαμε κρυφτό στο δάσος πίσω από το σπίτι μας.

Ἡ μητέρα γύρισε από το σπίτι της Πολωνής και δεν εἶπε ούτε λέξη. Δεν χρειαζόταν να ρωτήσω. Ἦμασταν μόνες, μόνο εγώ και η Μητέρα. Ἡ γιαγιά είχε φύγει. Ὅλοι οι θεῖοι μας, οι θείες μας και τα ξαδέρφια είχαν φύγει επίσης. Ἀπό όλους τους Εβραίους της πόλης μας είχαν μείνει μόνο 35 ενήλικες και δύο παιδιά, εκ των οποίων το ένα ἦμουν εγώ.

Το επόμενο πρωί φύγαμε από τη Μπιάλα Ράφσκα.

Για πάντα.

Πήγαμε να ζήσουμε σε άλλη πόλη. Η μητέρα αποφάσισε ότι δεν θα λέγαμε σε κανέναν ότι είμαστε Εβραίες. Η μητέρα δούλεψε ως μοδίστρα κι εγώ πήγα σε ένα Πολωνικό σχολείο.

Πήγαινα με τα υπόλοιπα κορίτσια της τάξης μου στην εκκλησία και μάθαινα για την Καθολική θρησκεία. Μια φορά ο ιερέας ρώτησε μια ερώτηση και μόνο εγώ ήξερα την απάντηση. Ο ιερέας χαμογέλασε και είπε, «Χανέσκα, αν δεν ήξερα ότι είσαι Καθολική, θα έλεγα ότι είσαι Εβραία».

Αφότου ο ιερέας μου είπε αυτά τα λόγια, άρχισα να σκέφτομαι τις εβραϊκές μου ρίζες. Συνειδητοποίησα ότι ήμουν Εβραία κι ότι δεν ήθελα πια να κρύβω την ταυτότητά μου. Πήγα αμέσως σπίτι και ζήτησα από τη Μητέρα να σταματήσει να παριστάνει ότι είναι Καθολική. Ήθελα να μετακομίσω σε μια κοινότητα όπου θα ζούσαν κι άλλοι Εβραίοι και η Μητέρα συμφώνησε.

Αμέσως μετά μετακομίσαμε στο Λότζ. Ήταν Παρασκευή. Καθώς η Μητέρα κι εγώ προχωρούσαμε στο δρόμο είδαμε δυο κεριά να λάμπουν σε ένα παράθυρο.

«Είναι παραμονή Σαββάτου», είπε η Μητέρα σιγανά.

Χτύπησε την πόρτα. Όταν η πόρτα άνοιξε μύρισα μπαχαρικά και ψάρι που ήταν μαγειρεμένα στην κουζίνα. Η μητέρα ξέσπασε σε κλάματα και αγκάλιασε τη γυναίκα που στεκόταν εκεί. Ήμασταν για άλλη μια φορά μαζί με άλλους Εβραίους.

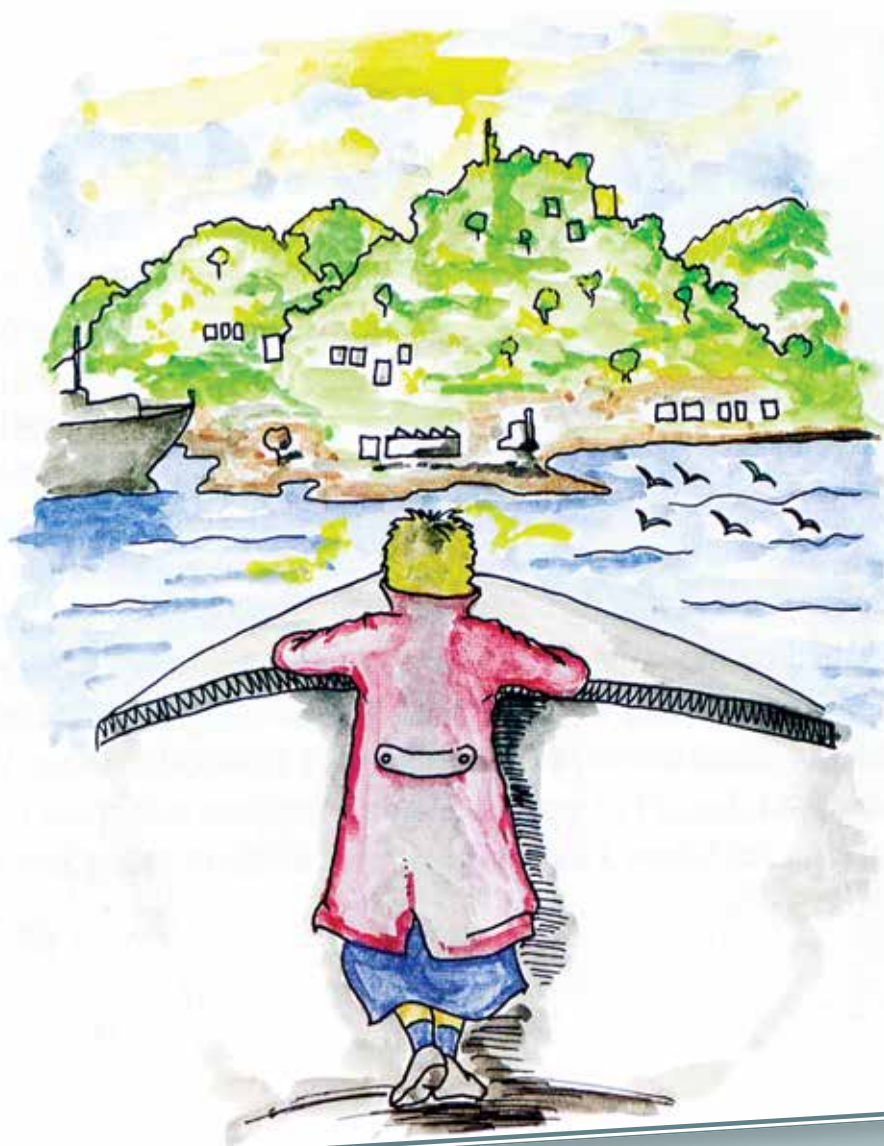
Η μητέρα γνώρισε έναν Εβραίο άντρα από το Λοτζ που ονομαζόταν Γιόσεφ Κούπερσμιτ και είχε χάσει τη γυναίκα και την κόρη του κατά τη διάρκεια του πολέμου. Παντρεύτηκαν κι ο Γιόσεφ έγινε ο νέος μου πατέρας. Ένα χρόνο αργότερα, γεννήθηκε ο Αβραάμ, ο αδερφός μου.

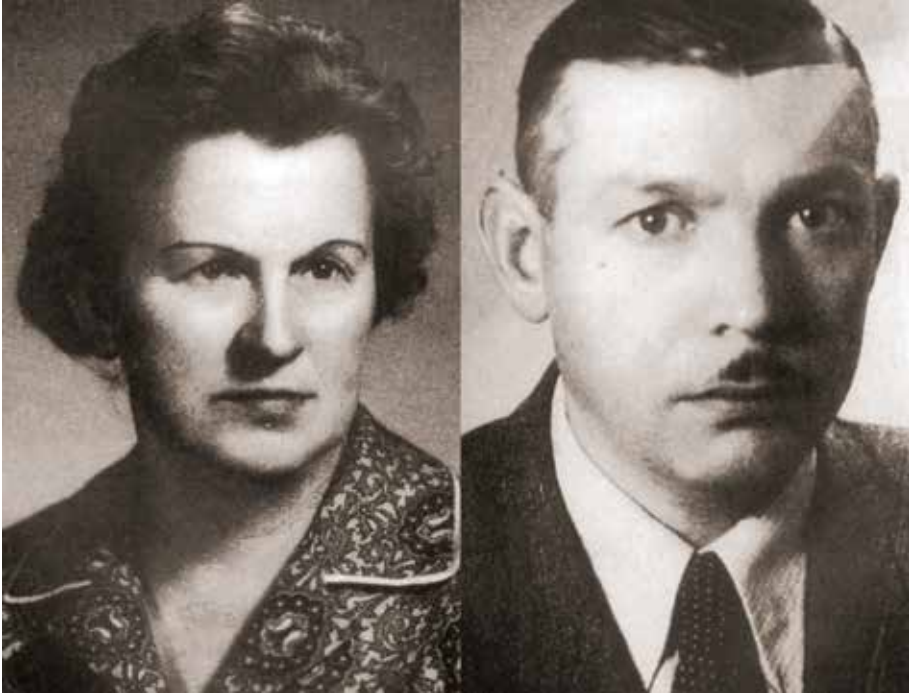
Ο Γιόσεφ μου είπε ότι το Εβραϊκό μου όνομα ήταν Χάνα. Από εκείνη τη στιγμή και μετά έλεγα σε όλους ότι το όνομα μου είναι Χάνα, όχι Χανέσκα. Ένιωθα τόσο έντονα μέλος του Εβραϊκού λαού που το μόνο που ήθελα ήταν να φτάσω στη Γη του Ισραήλ. Έγινα μέλος μιας ομάδας νέων που ονομαζόταν “HaChalutz” (Ο Πρωτοπόρος) και άκουγα πολλές ιστορίες για τη Γη του Ισραήλ. Προσευχόμουν ότι θα πήγαινα εκεί. Ήξερα ότι η οικογένεια μου δεν θα έμενε στην Πολωνία. Είπα σε όλους ότι θα μετακόμιζα στο Ισραήλ κι ότι δεν επρόκειτο να πάω πουθενά αλλού.

Στις 28 Ιανουαρίου 1949 φτάσαμε στο Ισραήλ. Καθώς το πλοίο μας “HaAtzmaut” (Η Ανεξαρτησία) πλησίασε στο λιμάνι της Χάιφα, είδα την οροσειρά Καρμέλ. Ήξερα ότι ήμουν επιτέλους σπίτι.

Έζησα στο Τελ-Αβίβ με τους γονείς μου και σπούδασα νοσηλευτική.

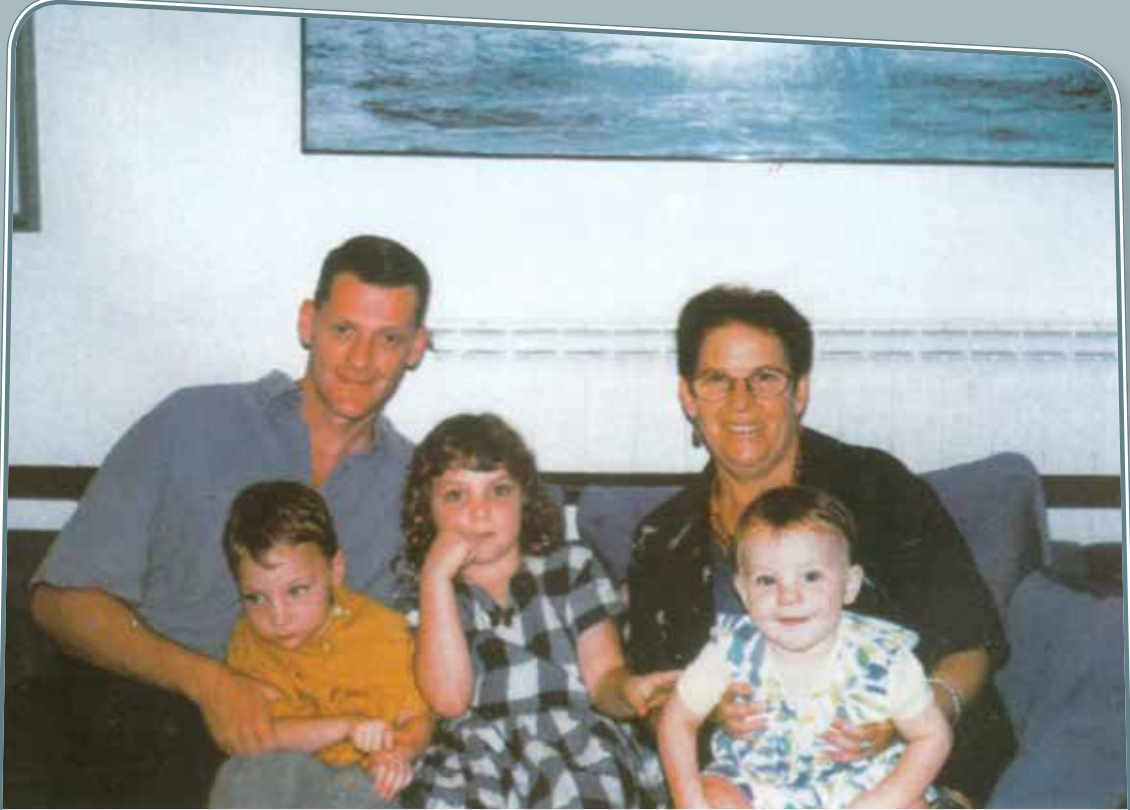

Οι Σκόβρονεκ

Σήμερα εργάζομαι σαν νοσοκόμα στο Τελ-Αβίβ. Παντρεύτηκα με τον Γιτζσάκ Γκοφρίτ.

Αποκτήσαμε μαζί ένα γιο, τον Οφέρ. Ο Οφέρ έγινε γιατρός και τώρα ζει με τη γυναίκα του Ντάφνα και τα παιδιά τους Σάνι, Γκαλ και Μπεν στην Ιερουσαλήμ. Η μητέρα μου, Ζισέλ, έζησε πολλά χρόνια και συνέχισε να ράβει μέχρι που ήταν πολύ ηλικιωμένη για να βλέπει.

Ποτέ δεν ξεχάσαμε την οικογένεια Σκόβρονεκ. Αργότερα, έλαβαν ένα βραβείο και ένα μετάλλιο και συμπεριλήφθηκαν στους «Δίκαιους των Εθνών». Ένα δέντρο φυτεύτηκε προς τιμήν τους στο Yad Vashem στην Ιερουσαλήμ.

Αυτό που σας αφηγήθηκα είναι ένα μικρό μέρος της ιστορίας μου που πάντα κουβαλάω μαζί μου. Θα χαιρόμουν να απαντήσω στις ερωτήσεις σας ή να ακούσω τις δικές σας σκέψεις για την ιστορία μου. Παρακαλώ γράψτε μου στο Ισραήλ:

Hanna Gofrit

54 Pinkas

Tel Aviv, Israel

62261

gafrit@netvision.net.il

Ανυπομονώ να ακούσω νέα σας.

